

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра конституційного і муніципального права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

“28” серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖНАРОДНІ ВИБОРЧІ СТАНДАРТИ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

галузь знань: 29 Міжнародне право

спеціальність: 293 Міжнародне право

освітня програма: Міжнародне право

вид дисципліни: за вибором

факультет: юридичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

“28” серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Людмила ГУДЗЬ, к.ю.н., доц., доцент кафедри конституційного і муніципального права

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права

Протокол від “27” серпня 2025 року № 11

Завідувач кафедри конституційного і муніципального права Марк ВОРОНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньої професійної програми Міжнародне право

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від “28 ” серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії юридичного факультету Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Міжнародні виборчі стандарти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 293 Міжнародне право

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають високу правосвідомість та правову культуру, володіють необхідними в їхній професійній діяльності знаннями про міжнародні виборчі стандарти, професійно орієнтуватись у сучасних правовідносинах в сфері реалізації виборчих прав людини, основних принципах виборчого права, а також приймали виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних та професійних (предметних, фахових) компетентностей: уміння надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного права, національного права України та інших держав, визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації. визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації. Застосовувати набуті знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного права при вирішенні практичних завдань;

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна(дистанційна) форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
7-й	7-й
Лекції	
32	8
Практичні, семінарські заняття	
32 \22*	4
Самостійна робота	
56\66 *	108

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-1);

- Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями (ЗК-3);
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема, в міжнародному контекст (ЗК-7);
- Здатність діяти суспільно відповідально, проявляти громадянську свідомість, відповідати за якість виконаної роботи (ЗК-11);
- Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК 13);
 - Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів (ПК-3);
 - Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право (ПК-8);
 - уміння надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного права, національного права України та інших держав (ПК-11);
 - Здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного права, національного права України та зарубіжних держав; визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації. (ПК-13);

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

- ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;
- ПРН7. Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами;
- ПРН11. Вести формальну та неформальну ділову бесіду у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики;
- ПРН17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи;
- ПРН21. Застосовувати набуті знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного права при вирішенні практичних завдань;

1.8. Пререквізити: для опанування курсу необхідно володіти знаннями з теорії держави і права, конституційного права України, державного (конституційного) права зарубіжних країн

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальна характеристика міжнародних виборчих стандартів.

Тема1. Міжнародно-правові стандарти як принципи права

Поняття міжнародних правових стандартів. Історія виникнення міжнародних правових стандартів. Універсальні та регіональні міжнародні стандарти. Зобов'язальні та рекомендаційні (авторитетні) міжнародні стандарти. Норми м'якого права. Загальна характеристика міжнародних правових стандартів. Співвідношення міжнародно-правових стандартів і національного права держави. Основні доктрини співвідношення міжнародного і національного права. Способи імплементації положень міжнародного права у національне право.

Тема 2. Міжнародно-правові виборчі стандарти

Поняття міжнародних виборчих стандартів. Зміст виборчих стандартів, які встановлені в різних міжнародно-правових документах. Погляди різних науковців на визначення поняття «міжнародні виборчі стандарти». Класифікація міжнародних виборчих стандартів. Проблематика становлення єдиної системи виборчих стандартів. Проблематика змістовної характеристики міжнародних виборчих стандартів.

Тема 3. Джерела міжнародних виборчих стандартів та виборчого права України

Загальна декларація прав людини 1948 р. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. Американська конвенція про права людини 1969 р. Африканська хартія прав людини та народів 1986 р. Документ Копенгагенської наради Конференції по людському виміру Наради по безпеці та співробітництву у Європі 1990 р., Кодекс належної практики у виборчих справах Венеціанської комісії, Декларація про критерії вільних і чесних виборів Міжпарламентської союзу 1994 р. Національні джерела виборчого права: Конституція України, Виборчий кодекс України, Закон «Про Центральну виборчу комісію», Закон «Про Державний реєстр виборців».

Тема 4. Принцип загального виборчого права

Зміст суб'єктивних виборчих прав. Поняття суб'єктивних виборчих прав. Зміст активного виборчого права. Зміст пасивного виборчого права Зміст номінаційного виборчого права.

Принцип загального виборчого права стосовно права голосу. Ценз громадянства. Віковий ценз. Ценз дієздатності . Ценз осілості щодо права голосу на загальнонаціональних виборах. Ценз осілості щодо права голосу на місцевих виборах та критерій належності до територіальної громади. Моральні цензи Право голосу і статус публічно дієздатного громадянина. Реєстрація виборців як засіб забезпечення права голосу .

Принцип загального виборчого права стосовно права бути кандидатом. Ценз громадянства. Віковий ценз. Ценз дієздатності. Ценз осілості. Моральні цензи. Ценз грамотності. Майновий ценз і виборча застава. Інші обмеження пасивного виборчого права. Обмеження пасивного виборчого права при його реалізації.

Тема 5. Принцип рівного виборчого права

Принцип рівного виборчого права. Рівність у виборчих правах як прояв загальноправового принципу рівності. Принцип рівного виборчого права стосовно права голосу. Формальна рівність права голосу. Матеріальна рівність права голосу.

Принцип рівного виборчого права стосовно права бути кандидатом: рівний статус і рівні можливості. Рівність правового статусу кандидатів. Рівність можливостей суб'єктів пасивного виборчого права. Проблеми гендерного аспекту рівності .

Рівність суб'єктів номінації кандидатів. Правова природа суб'єктів висування і проблема рівності. Рівність можливостей партій як суб'єктів номінаційного права. Рівність правового статусу партій як суб'єктів виборчого процесу.

Тема 6. Принцип вільних виборів

Свобода виборів як вияв загально-правового принципу свободи.

Вільне формування волі виборців. Основні суб'єкти впливу на формування волі виборців Суб'єкти, вплив яких на формування волі виборців заборонений чи обмежений. Суб'єкти інформаційної діяльності та поняття передвиборної агітації. Суб'єкти агітаційної діяльності Вільне вираження волі виборців.

Тема 7. Принцип чесних, прямих, періодичних та справжніх виборів.

Принцип чесних виборів. Широке і вузьке розуміння принципу чесних (справедливих) виборів.

Вимога справедливих виборів. Законодавчі засоби забезпечення принципу справедливих виборів. Нейтральність (безсторонність) влади. Проблема зловживання виборчими правами . Спостереження за виборами. Ефективна система оскарження.

Принцип чесних виборів у вузькому сенсі. Оскарження результатів виборів.

Принцип прямих виборів. Принцип періодичних виборів. Принцип справжніх виборів.

Розділ 2. Імплементация міжнародних виборчих стандартів у національне законодавство України

Тема 8. Органи адміністрування виборів в Україні

Поняття виборчих органів. Порядок формування виборчих органів в Україні. Організація роботи виборчих органів. Принципи діяльності виборчих органів: конституційність, законність, гласність, колегіальність. Функції виборчих органів: проведення виборів, референдумів; підрахунок голосів виборців, офіційне оголошення результатів виборів, реєстрація кандидатів на виборні посади тощо.

Тема 9. Партиїні системи у контексті виборів в Україні

Законодавство України про вибори та політичні партії. Правові акти про депутатські фракції. Законодавче закріплення участі партій у виборчому процесі в іноземних країнах. Правова регламентація участі партій у формуванні уряду. Права та обов'язки політичних партій. Види партійних систем.

Тема 10. Виборчий процес та принципи виборчого процесу в Україні Поняття виборчого процесу. Суб'єкти виборчого процесу. Виборчі процедури та стадії виборчого процесу. Призначення виборів. Утворення виборчих округів. Утворення виборчих дільниць. Утворення виборчих органів. Реєстрація виборців, тобто включення особи до списку виборців. Висування та реєстрація кандидатів або їх списків. Агітаційна кампанія. Голосування. Підрахунок голосів і встановлення результатів виборів. Принципи інституту виборчого процесу.

Тема 11. Виборчі системи в Україні

Поняття виборчої системи. Види виборчих систем. Мажоритарна виборча система (мажоритарна система абсолютної більшості, мажоритарна система відносної більшості, мажоритарна система кваліфікованої більшості). Пропорційна виборча система (обмежений вотум, система єдиного голосу, що не передається, кумулятивний вотум). Виборча квота та її види. Переваги та недоліки виборчих систем.

Тема 12. Фінансування виборчих кампаній в Україні

Фінансування виборів. Фінансове забезпечення підготовки і проведення виборів за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення виборів. Оплата праці членів виборчої комісії та осіб, які залучаються до роботи у комісії. Виборчий фонд партії, кандидата у на виборну посаду. Розпорядники виборчого фонду. Формування виборчого фонду та використання його коштів. Матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення виборів депутатів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р		л	п	лаб	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна характеристика міжнародних виборчих стандартів.												
Тема 1. Міжнародно-правові стандарти як принципи права	8	2	2			4	10	1				9

Тема 2. Міжнародно-правові виборчі стандарти.	12	4	4			4	11	1	1			9
Тема 3. Джерела міжнародних виборчих стандартів та виборчого права України	12	4	4			4	9					9
Тема 4. Принцип загального виборчого права	13	4	4			5	12	1	1			9
Тема 5. Принцип рівних виборів	13	4	4			5	10	1				9
Тема 6. Принцип вільних виборів	10	4	2			4	9					9
Тема 7. Принцип чесних,прямих, періодичних та справжніх виборів	6	-	2			4	9					9
Разом за розділом 1	74	22	22			30	70	4	2			63
Розділ 2. Імплементация міжнародних виборчих стандартів у національне законодавство України												
Тема 8. Органи адміністрування виборів в Україні	9	2	2			5	9					9
Тема 9. Партійні системи у контексті виборів в Україні.	9	2	2			5	9	1				9
Тема 10. Виборчий процес та принципи виборчого процесу в Україні	10	2	2			6	12	1	1			9
Тема 11. Виборчі системи в Україні	9	2	2			5	11	1	1			9
Тема 12. Фінансування виборчих кампаній в Україні	9	2	2			5	9	1				9
Разом за розділом 2	46	10	10			26	50	4	2			45
Усього годин	120	32	32			56	120	8	4			108

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема1. Міжнародно-правові стандарти як принципи права	2/0
2	Тема 2. Міжнародно-правові виборчі стандарти.	4/1

3	Тема 3. Джерела міжнародних виборчих стандартів та виборчого права України	4/0
4	Тема 4. Принцип загального виборчого права	4/1
5	Тема 5. Принцип рівних виборів	4/0
6	Тема 6. Принцип вільних виборів	2/0
7	Тема 7. Принцип чесних, прямих, періодичних та справжніх виборів.	2/0
8	Тема 8. Органи адміністрування виборів в Україні	2/0
9	Тема 9. Партійні системи у контексті виборів в Україні	2/0
10	Тема 10. Виборчий процес та принципи виборчого процесу в Україні	2/1
11	Тема 11. Виборчі системи в Україні	2/1
12	Тема 12. Фінансування виборчих кампаній в Україні	2/0
	Всього	32/4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Тема 1. Міжнародно-правові стандарти як принципи права	4/9	презентація
2	Тема 2. Міжнародно-правові виборчі стандарти.	4/9	презентація
3	Тема 3. Джерела міжнародних виборчих стандартів та виборчого права України.	4/9	презентація
4	Тема 4. Принцип загального виборчого права	5/9	презентація
5	Тема 5. Принцип рівних виборів	5/9	презентація
6	Тема 6. Принцип вільних виборів	4/9	Конспект лекції
7	Тема 7. Принцип чесних, прямих, періодичних та справжніх виборів.	4/9	Конспект лекції
8	Тема 8. Органи адміністрування виборів в Україні	5/9	презентація
9	Тема 9. Партійні системи у контексті виборів в Україні	5/9	реферат
10	Тема 10. Виборчий процес та принципи виборчого процесу в Україні	6/9	презентація
11	Тема 11. Виборчі системи в Україні	5/9	реферат
12	Тема 12. Фінансування виборчих кампаній в Україні	5/9	презентація
	Разом	56/108	

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (презентації, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці презентації за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання виконуються в формі наукових статей, виступів (доповідей) на наукових конференціях, презентацій тощо.

За надруковану наукову статтю студент може отримати 10 балів, виступ (доповідь) на науковій конференції – 7 балів, презентація – 5.

Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint и повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт одної назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по-батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.

2. На другому слайді подається зміст презентації.

3. На інших слайдах – наповнення теми.

4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноновживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).

5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картини повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за колірним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторонками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації. **3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.**

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

6.1. Теми для презентацій

1. Міжнародні виборчі стандарти та їх класифікація.
2. Систематизація принципів виборчого права.
3. Принцип рівного виборчого права стосовно права бути кандидатом: рівний статус і рівні можливості.
4. Інститут голосування та його основні принципи.
5. Принципи інституту виборчого процесу.
6. Правовий статус органів адміністрування виборів.
7. Принципи інституту органів адміністрування виборів.
8. Міжнародно-правові акти як джерела міжнародних виборчих стандартів.
9. Історія виникнення міжнародних виборчих стандартів.
10. Основні доктрини співвідношення міжнародного і національного права.
11. Способи імплементації положень міжнародного права у національне право.
12. Практика встановлення виборчих цензів у різних країнах світу.
13. Види партійних систем в зарубіжних країнах.
14. Практика застосування різних видів виборчих систем в зарубіжних країнах.
15. Принципи діяльності виборчих органів.
16. Функції виборчих органів.
17. Принципи проведення політичної агітації.
18. Виборчий фонд партії, кандидата у на виборну посаду.
19. Формування виборчого фонду та використання його коштів.

20. Принцип загального виборчого права.
21. Принцип рівного виборчого права.
22. Принцип вільних виборів.
23. Принцип чесних виборів.
24. Оскарження результатів виборів.
25. Принцип прямих, періодичних та справжніх виборів.
26. Виборчі цензи.
27. Гарантії виборчих прав.
28. Законодавство України про вибори та політичні партії.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни Міжнародні виборчі стандарти використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо (розповідь, пояснення, лекція, бесіда); наочні
– демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;
- практичні – формування вмінь, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:

- проблемного викладу;
- частково-пошуковий метод;
- дослідницький метод.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт з цієї навчальної дисципліни, передбачених навчальним планом та набрання мінімум 10 балів.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового заліку.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни (проходженні практики), складає 100. Лектор не допускає до складання заліку студента денної форми навчання, який не набрав 10 балів під час семінарських занять протягом навчального семестру.

Питання, які виносяться на складання проміжного та підсумкового контролю

1. 1.Поняття міжнародних правових стандартів.
2. Історія виникнення міжнародних правових стандартів.
3. Універсальні та регіональні міжнародні стандарти.
4. Зобов'язальні та рекомендаційні (авторитетні) міжнародні стандарти.
5. Норми м'якого права.
6. Загальна характеристика міжнародних правових стандартів.
7. Співвідношення міжнародно-правових стандартів і національного права держави.
8. Основні доктрини співвідношення міжнародного і національного права.
9. Способи імплементації положень міжнародного права у національне право.
10. Поняття міжнародних виборчих стандартів.
11. Зміст виборчих стандартів, які встановлені в різних міжнародно-правових документах.
12. Погляди різних науковців на визначення поняття «міжнародні виборчі стандарти».
13. Класифікація міжнародних виборчих стандартів.
14. Проблематика становлення єдиної системи виборчих стандартів.
15. Проблематика змістовної характеристики міжнародних виборчих стандартів.
16. Загальна декларація прав людини 1948 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
18. 18.Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.

19. Американська конвенція про права людини 1969 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
20. Африканська хартія прав людини та народів 1986 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
21. Документ Копенгагенської наради Конференції по людському виміру Наради по безпеці та співробітництву у Європі 1990 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
22. Декларація про критерії вільних та справедливих виборів Міжпарламентської ради 1994 р. як джерело міжнародних виборчих стандартів.
23. Принцип загального виборчого права.
24. Зміст суб'єктивних виборчих прав.
24. Принцип загального виборчого права як принцип виборчого права.
25. Принцип загального виборчого права стосовно права голосу.
26. Принцип загального виборчого права стосовно права бути кандидатом.
27. Принцип загального виборчого права стосовно номінаційного виборчого права.
28. Виборчі права, похідні від основних виборчих прав.
29. Принцип рівного виборчого права.
30. Рівність у виборчих правах як прояв загально-правового принципу рівності.
31. Принцип рівного виборчого права стосовно права голосу.
32. Принцип рівного виборчого права стосовно права бути кандидатом: рівний статус і рівні можливості.
33. Рівність суб'єктів номінації кандидатів.
34. Принцип вільних виборів.
35. Свобода виборів як вияв загальноправового принципу свободи.
36. Вільне формування волі виборців.
37. Вільне вираження волі виборців.
38. Принцип чесних виборів.
39. Широке і вузьке розуміння принципу чесних (справедливих) виборів.
40. Вимога справедливих виборів.
41. Принцип чесних виборів у вузькому сенсі.
42. Оскарження результатів виборів.
43. Принцип прямих, періодичних та справжніх виборів.
44. Визначення суб'єктивного та об'єктивного виборчого права.
45. Активне та пасивне виборче право.
46. Виборчі цензи.
47. Вимоги до виборців.
48. Обов'язки виборця.
49. Гарантії виборчих прав.
50. Економічні, політичні, ідеологічні, організаційні гарантії виборчих прав.
51. Відкликання посадової особи, дострокове припинення повноважень виборчого органу.
52. Поняття виборчих органів та їх основні види.
53. Порядок формування виборчих органів в Україні.
54. Організація роботи виборчих органів.
55. Принципи діяльності виборчих органів: конституційність, законність, гласність, колегіальність.
56. Функції виборчих органів: проведення виборів, референдумів; підрахунок голосів виборців, офіційне оголошення результатів виборів, реєстрація кандидатів на виборні посади тощо.
57. Законодавство України про вибори та політичні партії.
58. Законодавче закріплення участі партій у виборчому процесі в іноземних країнах.
59. Правова регламентація участі партій у формуванні уряду.
60. Права та обов'язки політичних партій.
61. Види партійних систем в зарубіжних країнах.
62. Поняття виборчого процесу.

63. Суб'єкти виборчого процесу.
64. Виборчі процедури та стадії виборчого процесу.
65. Призначення виборів, як стадія виборчого процесу.
66. Утворення виборчих округів, як стадія виборчого процесу.
67. Утворення виборчих дільниць, як стадія виборчого процесу.
68. Утворення виборчих органів, як стадія виборчого процесу.
69. Реєстрація виборців, тобто включення особи до списку виборців, як стадія виборчого процесу.
70. Висування та реєстрація кандидатів або їх списків, як стадія виборчого процесу.
71. Агітаційна кампанія, як стадія виборчого процесу.
72. Голосування, підрахунок голосів і встановлення результатів виборів, як стадія виборчого процесу.
73. Принципи інституту виборчого процесу.
74. Поняття виборчої системи.
75. Види виборчих систем.
76. Мажоритарна виборча система (мажоритарна система абсолютної більшості, мажоритарна система відносної більшості, мажоритарна система кваліфікованої більшості).
77. Пропорційна виборча система (обмежений вотум, система єдиного голосу, що не передається, кумулятивний вотум).
78. Виборча квота та її види.
79. Переваги та недоліки виборчих систем.
80. Фінансування виборів.
81. Фінансове забезпечення підготовки і проведення виборів за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення виборів.
82. Оплата праці членів виборчої комісії та осіб, які залучаються до роботи у комісії.
83. Виборчий фонд партії, кандидата у на виборну посаду.
84. Розпорядники виборчого фонду.
85. Формування виборчого фонду та використання його коштів.
86. Матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення виборів депутатів.

9. Схема нарахування балів

Денна форма навчання.

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на практичних (семінарських заняттях) - 40, виконання індивідуального завдання – 10:

Формула о

$$\sum 40 = \sum 1 \text{ -----} \times 8 \text{ (вісім)}$$

$\sum 2$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ - сума балів, що отримав студент за відповіді на практичних (семінарських) заняттях. $\sum 2$ кількість практичних (семінарських) занять протягом семестру. 8 – коефіцієнт

Виконання презентації – 10 балів

Контрольна робота (одна в семестр) – 10 балів.

Критерії оцінювання на контрольній роботі:

Поточний контроль здійснюється, зокрема контрольна робота, у формі письмових тестових завдань. Кожен варіант тестових завдань містить 20 тестових питань з однією

правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал. Одне відкрите питання оцінюється у 5 балів.

Поточний контроль та самостійна робота									Разом	Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Презентація	Контрольна робота	60	40	100
$\Sigma 40$							10	10			

T1, T2 ... T16 – теми.

Заочна форма навчання

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на практичних (семінарських заняттях) - 10, виконання індивідуального завдання (презентації) – $\Sigma 10$:

$$\Sigma 20 = \Sigma 1$$

Примітка:

$\Sigma 20$ – сума максимальної кількості балів

$\Sigma 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на практичних (семінарських) заняттях та виконання індивідуального завдання (презентації)

Контрольна робота (одна в період сесії) – 40 балів.

Поточний контроль та самостійна робота									Разом	Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Презентація	Контрольна робота	60	40	100
$\Sigma 10$							10	40			

T1, T2 ... T16 – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь в науково-практичних конференціях, участь у роботі наукового гуртку тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів.

Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, причому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання на заліку:

Підсумковий контроль здійснюється, зокрема, у формі письмових тестових завдань. Кожен варіант тестових завдань містить 40 тестових питань з однією правильною відповіддю. За кожний правильно вирішений тест студент отримує 1 бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст.502.
3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст.429.
4. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 № 698-V.URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.
5. Виборчий кодекс України від 19.12. 2019 № 396-IX
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
6. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.
7. Закон України «Про Центральну виборчу комісію» від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

Міжнародні джерела

8. Загальна декларація прав людини від 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
10. Конвенція про захист прав людини та основних свобод від 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
11. Американська конвенція про права людини від 1969 р. URL: <https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1969.html>
12. Африканська хартія прав людини та народів від 1986 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rz1afchar.html>
13. Документ Копенгагенської наради Конференції по людському виміру Наради по безпеці та співробітництву у Європі від 1990 р. URL: <http://www.vyborkom.org/kb/article.php?id=17>
14. Декларація про критерії вільних та справедливих виборів Міжпарламентської ради від 1994 р. URL: <http://www.vyborkom.org/kb/print.php?id=18>
15. Кодекс належної практики у виборчих справах. Венеціанська комісія. 18-19 жовтня 2002. URL: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf

Основна література:

15. Алсуф'єв В.В. Виступ на семінарі. Проблеми законодавчого забезпечення виборчого процесу: матеріали семінарів (м. Київ, черв.-жовт. 2002 р.). / ред. Ю. Ключковський. Київ: Інститут виборчого права, 2002. С. 75-77.
16. Алсуф'єв В.В. До питання співвідношення адміністративної та судової юрисдикції щодо виборчих спорів. Вибори і референдуми в Україні: законодавче забезпечення, проблеми реалізації та шляхи вдосконалення: зб. матеріалів міжнар. наук.практ. конф. (м. Київ, 13-15 лист. 2003 р.). Київ: Нора-друк, 2003. С. 286-289.
17. Баймуратов М.О., Кофман Б.Я. Міжнародні виборчі стандарти: правова природа, змістовна та системна характеристика, актуальні питання імплементації в законодавство України: монографія / ред. Ю.О. Волошин. Суми: Університетська книга. 2012. С.230
18. Баймуратов М., Кофман Б. Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів. Право України. 2013. № 5. С. 63-76.
19. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків: Право, 2015. 248 с.
20. Берман Г.Дж. Право і революція. Формування західної традиції права / пер. з англ.; наук. ред. Н. Толкачова. Київ: IRIS, 2001. 651 с.

21. Богашева Н.В., Ключковський Ю.Б., Колісецька Л.В. Дослідження деяких аспектів еволюції виборчого законодавства України (1989-2006 роки): монографія. Київ: Фоліант, 2006. 146 с.
22. Богашов О.А. Конституційно-правовий статус органів управління виборчим процесом в Україні. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 272 с.
23. Виборча реформа для всіх і для кожного / за заг. ред. Д. Ковриженка. Київ: Тетріспрінт, 2011. 100 с.
24. .Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування / Р. Павленко та ін.; за заг. ред. Є. Радченка. Київ: Факт, 2003. 258 с. 126.
- 28.Виборче право України: навч. посіб. / за ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. Київ: Парламентське вид-во, 2003. 383 с.
25. .Відповідальність за порушення виборчого законодавства та шляхи вдосконалення суміжного законодавства: матер. наук.-практ. конф. (м.Київ, 24 лист. 2005 р.). Київ: Фоліант, 2005. 188 с.
26. Гуменюк В.І., Ставнійчук М.І. Розгляд виборчих спорів за Законом України «Про вибори Президента України» / за ред. А.Г. Яреми. Київ; Дрогобич: Коло, 2004. 352 с.
27. Європейські стандарти в галузі вільних виборів / Міністерство юстиції України. Київ: ІнЮре, 2002. 58 с.
28. Жовтяк Є., Шевченко В. Реформа виборчого законодавства: від слів до діла. Чому в Україні назріло ухвалення Виборчого кодексу і яким він має бути: законопроект і коментарі. Київ: Просвіта, 2003. 312 с.
29. Іващук Я., Ковтунець В., Ключковський Ю. Виборчий процес в Україні. Практичні аспекти: посібник-практикум. Київ: Інститут виборчого права, 2003. 120 с.
30. Ключковський Ю. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. Київ: Час Друку, 2011. 132 с.
31. Ковальський В.С. Кримінальна відповідальність за порушення виборчих прав громадян: практичний коментар / відп. редактор П.П. Пилипчук. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 48 с.
32. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю.С. Шемшученко та ін.; за заг. ред. О.І. Ющика. Київ: Парламентське вид-во, 2007. 208 с.
33. Коментар Закону України «Про вибори народних депутатів України» / за ред. М.І. Ставнійчук, М.І. Мельника. Київ: Атіка, 2002. 384 с.
34. Конончук С. Непрямі вибори в європейських демократіях. Київ: Агентство «Україна», 2010. 64 с.
35. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики: монографія / В.Ф. Погорілка та ін.; за ред. В.Ф. Погорілка. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.
36. Кочубей Л.О. Виборчі технології: політологічний аналіз (на прикладі виборів до парламенту сучасної України): монографія. Київ: Юридична думка, 2006. 280 с.
37. Кримінальна відповідальність за порушення виборчих і референдних прав / П.П. Андрушко та ін.; за заг. ред. В.П. Тихого. Харків: Кроссруд, 2008. 344 с.
38. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України: історія, теорія, практика: навч. посібник. Харків: Прометей-Прес, 2008. 636 с.
39. Мельник М.І. Кримінальна відповідальність за злочини проти виборчих прав. Київ: Атіка, 2005. 144 с.
40. Міжнародні стандарти забезпечення свободи вираження поглядів: збірник публікацій Артиклю 19 / за ред. Т. Шевченка, Т. Олексіюк. Київ: Фенікс, 2008. 224 с.
41. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410&cat_id=92408 (дата звернення 25.02.2018).
42. Мірошниченко Ю.Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в

Україні: монографія. Київ: Фенікс, 2012. 360 с.

43. Нестерович В.Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 504 с.
44. Пилипишин В.П. Принципи виборчого права України: теорія і практика забезпечення: автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ, 2009. 20 с.
45. Політико-правові стандарти ЄС і напрями вдосконалення моделі модернізації сучасної України: наукова записка / В.П. Горбатенко та ін.; відпов. ред. В.П. Горбатенко. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. 108 с.
46. Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспекти: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 576 с.
47. Шведа Ю. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні: монографія. Львів, 2010. 462 с.

Допоміжна література:

48. Баймуратов М.О., Алмохаммед М.А. Особливості входження норм міжнародного права в національне конституційне право України. Вісник Центральної виборчої комісії. 2016. № 2(34). С. 75-85.
49. Баймуратов М., Кофман Б. Проблема становлення єдиної системи міжнародних виборчих стандартів. Право України. 2013. № 5. С. 63-76.
50. Березовська І. Гармонізація законодавства України щодо технічних стандартів з правом Євросоюзу в контексті Угоди про асоціацію. Право України. 2013. № 8. С. 184-200.
51. Білоцький С. Теоретичні проблеми міжнародних стандартів. Український часопис міжнародного права. 2012. № 4. С. 70-76.
52. Богашева Н., Ключковський Ю. Міжнародні стандарти демократичних виборів та законодавство про вибори народних депутатів України. Вибори та демократія. 2012. № 2(32). С. 29-50.
53. Вешняков О.А. Спільні завдання розвитку міжнародних виборчих стандартів. Вибори і референдуми в Україні: законодавче забезпечення, проблеми реалізації та шляхи вдосконалення: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 13-15 лист. 2003 р.). Київ: Нора-друк, 2003. С. 54-62.
54. Висновок щодо виборчого законодавства Сполученого Королівства (CDLAD(2007)046). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: в 2-х част.; пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2016. Ч. 2. С. 437-465.
55. Висновок щодо проекту Виборчого кодексу Верховної Ради України (CDLAD(2010)047). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: в 2-х част.; пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2016. Ч. 2. С. 284-294.
56. Висновок щодо проекту Конвенції АОВЦСЕ про виборчі стандарти, виборчі права і свободи (CDL-AD(2004)010). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: в 2-х част.; пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 181-201.
57. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення 16.07.2017).
58. Волошин Ю., Годованик Є. Сучасне розуміння міжнародних виборчих стандартів в умовах правової глобалізації. Вісник Центральної виборчої комісії. 2013. № 2(26). С. 57-60.
59. Гашицький О.В., Шапоренко І.С. Проблеми імплементації міжнародних стандартів у сфері забезпечення виборчих прав громадян у законодавство України. Вибори і референдуми в Україні: проблеми теорії і практики / редкол.: М.М.Рябець (голова) та ін. Київ: Центральна виборча комісія, 2001. С. 338-351.
60. Георгіца А.З., Тодика О.Ю. Вибори як форма народовладдя в аспекті міжнародних виборчих стандартів. Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Правознавство. 2004. Вип. 227. С. 35-40.

61. Гудзь Л.В. Проблеми співвідношення норм міжнародного та національного виборчого законодавства України. Підприємництво, господарство і право.- №1.- 2016.- С.111-115.
62. Гудзь Л.В. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія : Право. 2020. Вип. 30. С.30-39.
63. Доповідь про верховенство права (CDL-AD(2011)003rev). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 11-29. 204.
64. Доповідь про виборче законодавство та виборчу адміністрацію в Європі (CDLAD(2006)018). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 2-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2009. С. 142-197. 205.
65. Доповідь про виборчі системи: огляд можливих розв'язків та критерії вибору (CDL-AD(2004)003). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 2-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2009. С. 84-130. 206.
66. Доповідь про визначення дати проведення виборів (CDL-AD(2007)037). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 2-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2009. С. 198-216. 207.
67. Доповідь про виявлення можливих виборчих фальсифікацій на основі кількісних даних (CDL-AD(2010)043). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 291-322.
68. Доповідь про голосування за межами країни (CDL-AD(2011)022). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 372-388. 209.
69. Доповідь про імперативний мандат та інші подібні практики (CDLAD(2009)027). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 92-108. 210.
70. 79. Доповідь про міжнародно визнаний статус спостерігачів на виборах (CDLAD(2009)020rev). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 260-283. 211.
71. Доповідь про недопущення правопорушників до парламенту (CDL-AD(2015)036). Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії / пер. з англ.; за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. В 2-х част. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 482-522.
72. Загальний коментар статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права / Комітет з прав людини ООН. Науково-практичний коментар Закону України «Про вибори Президента України» / за ред. Ю. Ключковського. Київ: Парламентське вид-во, 2004. С. 391-397 73.

73. Ільченко І.М. Виборчі права людини в контексті імплементації міжнародних стандартів виборів. Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2006. Т. 53: Юридичні науки. С. 185-188.
74. Кальченко С.В. Європейські стандарти ефективної системи оскарження порушень виборчого законодавства та розгляду виборчих спорів. Виборче законодавство України: стан, шляхи та перспективи вдосконалення: матеріали засідань науково-практичного семінару з проблем виборчого законодавства України. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. С. 151-164.
75. Київець О. Феномен м'якої норми міжнародного права у діяльності міжнародних інституцій. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2012. № 1. С. 134-137.
76. Ключковський Ю. Дотримання європейських демократичних виборчих стандартів під час парламентських виборів 2012 року: законодавчі гарантії і правозастосовна практика. Парламентські вибори 2012 року в Україні. Наукові дослідження. Київ: ПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. С. 60-68
77. Кофман Б.Я. Сприйняття національним законодавством України міжнародних виборчих стандартів. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. Маріуполь, 2011. Вип. 2. С. 100-111.
78. Кравцова Т.М., Венгер Ю.В. Щодо питань адаптації законодавства України у сфері стандартизації до норм Європейського Союзу. Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу. 2016. № 1. С. 20-25.
79. Луговий І.О. Міжнародно-правові стандарти виборів та їх реалізація в національному законодавстві. Часопис Київського університету права. 2006. № 2. С. 111-114.
80. Марчук М.І., Гудзь Л.В. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. Вип. 70. С.119-124 ;
80. Палагицька Г.С. Принцип загального виборчого права у вітчизняному конституціоналізмі: автореф. дис. на здоб. наук. ст. канд. юр. наук. Харків. 2019. 20 с.
81. Мицик В. Співвідношення міжнародного і внутрідержавного права: теорія і практика. Український часопис міжнародного права. 2013. № 2. С. 5-12.
82. Мірошніченко Ю.Р. Міжнародні стандарти гарантування виборчих прав і свобод громадян у контексті підготовки нового закону про вибори народних депутатів України. Виборче законодавство України: стан, шляхи та перспективи вдосконалення: матеріали засідань науково-практичного семінару з проблем виборчого законодавства України. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. С. 142-151.
83. Онишко Є. Сучасний стан системи законів України крізь призму європейських правових стандартів. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матер. XVI регіональної наук.-практ. конф. (м. Львів, 8-9 лют. 2010 р.). Львів, 2010. С. 31-32.
84. П'ясецька О. Джерела міжнародних та регіональних виборчих стандартів. Право України. 2004. № 8. С. 42-44.
85. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, поняття. Юридичний вісник України. 2012. 13-19 груд. (№ 49(910)). С. 6.
86. Рабінович С. Відповідність національного законодавства Конституції та міжнародним договорам України: деякі колізійні аспекти контролю. Вибори та демократія. 2009. № 1(19). С. 18-27.
87. Серьогіна С. Європейські стандарти виборів і виборче законодавство України. Вісник Центральної виборчої комісії. 2007. № 1(7). С. 38-44.
88. Стецюк Н. Конституційно-правові засади організації та проведення виборів в Україні в контексті міжнародно-правових стандартів прав людини. *Reformy prawa wyborczego w Polsce i na Ukrainie / pod. red. P. Steciuka i J. Buczkowskiego. Przemyśl: Wyższa Szkoła Administracji a Zarządzania*, 2004. S. 258-262.

89. Стешенко Т.В., Стешенко Л.С. Міжнародні виборчі стандарти, їх реалізація у виборчому законодавстві України. Державне будівництво і місцеве самоврядування. Харків, 2015. Вип. 29. С. 32-42

90. Тіунов О. Правові стандарти як засіб регулювання міжнародних та внутрішньодержавних відносин. Міжнародне право. 2012. № 1. С. 10-26.

91. Фоміна С.В. Голосування як стадія виборчого процесу в зарубіжних країнах: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид наук. Харків, 2016. 22 с.

92. Юрійчук Є. Індикатори спостереження ОБСЄ за виборами та референдумами у пострадянських державах: зовнішньополітичний вимір легітимності. Вісник Центральної виборчої комісії. 2013. № 1(25). С. 64-69.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, вдео-лекції, інше методичне забезпечення

93. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. <http://portal.rada.gov.ua/>

94. Офіційне інтернет-представництво Президента України.
<http://www.president.gov.ua/>

95. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. <http://www.kmu.gov.ua/>

96. Офіційний веб-портал органів судової влади України. <http://court.gov.ua/>

97. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. <http://www.ccu.gov.ua/> 98.

Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. <http://www.scourt.gov.ua/>

99. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
<http://www.ombudsman.kiev.ua/>

100. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії. <http://www.cvk.gov.ua/>